

קובץ
הערות וביאורים

בלקו"ש, בנגלה ובחסידות



ויצא
גליון י (רסד)

יוצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראַי עוועניו • ברוקלין, ניו יאָרק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים וחמש לבריאה

בס"ד עש"ק פ' ויצא השנה תהא שנת מלך המשיח

ת ו כ נ ה ע נ י ב י ז

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

ערי מקלט קולטות גם מצד ערי הלויים ד
הדין דששתן קולטות כאחת אם זהו דין תמידי ה
מתי נעשו ערי מקלט ערי לויים ה
מעשר כספים אם הוא מדין מעשר או מדין צדקה ו

ר מ ב " ח

שיעור טומאה בטומאת מת ח
גירסא בהרמב"ח הל' טומאת צרעת פ"ב ה"ה ח
הערה בהרמב"ח הל' טומאת צרעת ט

נ ג ל ה

בפרש"י פרשתינו כ"ט, יח. הם ימים אחדים ט
בפרש"י ל, כ"ח. דלכאורה תיבת שכר מיותרת י
במתנ"י דריש ב"ק, לא הרי השור כו' יא

ח ס י ד ו ת

עבדי אבות לשון רבים (גליון) יב

ש י ח ו ת

שייכות אושפיזין דשלמה המלך ואדמו"ר הריז"צ יג

ש ו נ ו ת

גאולת כ"ק אדמו"ר האמצעי יג
ניגון הטעמים של תנ"ך טו

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

א. בלקו"ש פ' חילי שרה (סעי' ד') כתב דבהשש ערים ישנם ב' גדרים: (א) הן קולטות מצד ערי מקלט (שהובדלו למקלט) ומחמת זה קולטות בין לדעת ובין שלא לדעת, ולפני זה (ב) הן קולטות מצד ערי הלויים, וי"ל במק"מ בפועל: כשחסר אחד מהתנאים דהשש ערי מקלט, כמו: שיהיו ששתן קולטות כאחת, הן קולטות עכ"פ מצד ערי הלויים לדעת, עיי"ש.

והנה בפשטות משמע דנפק"מ זה הוא בפועל, ששייך שלא יקלטו מצד ערי מקלט מצד שחסר התנאי דששתן קולטות כאחת, ומ"מ הן קולטות מצד ערי הלויים, ולכאורה ביהושע פ"כ כתוב דאחר שנגמרה חלוקת הארץ לישראל אמר ה' ליהושע "נתנו לכם את ערי המקלט וגו'" ואח"כ כתבו ויקדשו את קדש בגליל וגו', וכל שאר הערי מקלט, ואח"כ בפכ"א כתוב "ויגשו ראשי אבות הלויים אל אלעזר הכהן ואל יהושע בן נון וגו' נתנו לנו ערים לשבת וגו'" ואח"כ כתוב שנתנו להלויים את עריהם גם הערי מקלט, כמ"ש בפסוק י"ג "ולכבני אהרן הכהן נתנו את עיר מקלט הרצח את חברון וגו'" הרי מוכח מזה דהנתיבה של הערים להלויים היו אחר שכבר הומרשו להיות ערי מקלט, נמצא דמעולם לא ה"ז זמן שיהיו קולטות מצד ערי הלויים, ולא מצד ערי מקלט (מצד החסרון דאין ששתן קולטות), כיון שכשנעשו לערי הלויים כבר הופרשו כולם מקודש?

והנה לכאורה אפשר לומר עפ"י מ"ש בשו"ת מהרי"ץ ח"א סי' קמ"ט דדין זה דצריך שיהיו ששתן קולטות כאחת אין זה רק בתחילה כשנכנסו לארץ, אלא דהוא דין תמיד, דגם אח"כ אם חרבה אחת מהן שוב אין השאר קולטות כלל, ובזה תירץ למה הביא הרמב"ם דין זה, דלכאורה מאי דהוה הוה? אבל לפי הנ"ל ניחא דזה נוגע גם אח"כ, וכן רצה לתרץ בס' שיח יצחק מכות ט, ב, עיי"ש.

ועפ"י מובן דנפק"מ הנ"ל המבואר בהשיחה אפשר להיות בפועל, דאז חרבה אחת מהן שוב אינן קולטות מצד ערי מקלט שלא לדעת, אבל עכ"פ קולטות מצד ערי הלויים לדעת.

אבל בשיח יצחק שם כתב דמלשון הרמב"ם לא משמע כן, וז"ל הרמב"ם (פ"ח מהל' רוצח ה"ג) "אין אחת מערי מקלט קולטת עד שיבדלו כולן כו' שאין שלש שבעבר הירדן קולטות עד שיובדלו שלש שבארץ כנען" דמשמע מזה דדין זה הוא רק בתחילה דצריך שיבדלו כולן, אבל אח"כ אף אם חרבה אחת מהן אי"ז מעכב, ועי' שירי קרבן מכות פ"ב ה"ו בזה, ובשיח יצחק ר"ל אח"כ דאדרבה זה גופא משמיענו הרמב"ם דששתן קולטות

כאחת בעיניו רק בתחילה אבל לא אח"כ. נמצא לפי"ז דחילוץ הנ"ל שיהיו קולטות אח"כ מצד ערי הלוייה בלבד אינו לשיטת הרמב"ם.

(ב) והנה במשנה דמכות (ט, ב) איתא: עד שלא נבחרו - שלש שבארץ ישראל לא היו שלש שבוער הירדן קולטות כו' ופירש"י עד שלא נבחרו שלש שבארץ כנען היינו כל ארבע עשרה שכבשו וחלקו ואח"כ הבדילו יהושע, ע"כ. מכאור כזה - שהפרשת שלש הערים בארץ כנען ע"י יהושע ה' אחר הי"ד שנים שכבשו ושחלקו, וכ"כ הרמב"ן דבריו יט, כ, וכן מכאור גם בספרי (במדבר לה, י) וז"ל: כי אתם עוברים את הירדן, למה נאמרה פרשה זו וכו' מנין שציוה משה את יהושע להפריש להם ערי מקלט, ת"ל והקריטם לכם ערים, אחר ירושה וישיבה הכתוב מדבר, אתה אומר אחר ירושה וישיבה הכתוב מדבר, או אינו מדבר אלא בכניסתן לארץ, ת"ל כי יכרית ה"א את הגוים וגו' אחר ירושה וישיבה הכתוב מדבר, ע"כ. משמע מזה ג"כ דההפרשה ה' רק לאחר ירושה וישיבה, וכנ"ל דכן משמע ביהושע פרק כ'.

אבל עי' בתוספתא מכות (פ"ב, א): שלש ערים הפריש משה בעבר הירדן וכשכבאו לארץ הפרישו עוד ג' ואעפ"כ לא היו אלו ואלו קולטות עד שכבשו וחלקו, משכבשו וחלקו נתחייבה הארץ במעשר ובשביעית והיו אלו ואלו קולטות, ע"כ. דמכאור כזה דלדעת התוספתא ה' ההפרשה דערי מקלט מיד, והא דמצינו ביהושע דרק אחר שחלקו אמר ה' ליהושע תנו לכם את ערי המקלט כו' אפ"ל דזה לא איירי אודות הפרשה, אלא לענין הכשרת לערי מקלט בפועל להתקין הדרכים וכו' (כמ"ש בס' הדרת קדש יהושע שם).

ועי' מכות יא, א, דבמה שנאמר ליהושע פ' רוצחים - בלשון עזה וידבר ה' אל יהושע וכו' דבר אל בני ישראל וגו' פליגי בה רבי יהודא ורבנן, חד אומר מפני ששיהם (שלא הפרישן מקודם) וחד אומר מפני שהן של תורה, יעו"ש. ובס' חמדת בנימין (מובא באוצר מפרשי התלמוד שם) ביאר דפלוגתא זו תלוי בפלוגתת הספרי והתוספתא הנ"ל, דלדעת הספרי שיהושע לא הפרישן מיד נמצא ששיהם, ולכן מפרש דלכן הוא בלשון עזה דהי' לו להפרישן מקודם, אבל לדעת התוספתא דבאמת הפרישן יהושע מיד הלא אי אפ"ל מפני ששיהם ולכן סב"ל מפני שהן של תורה עיי"ש.

(ג) ולפי"ז אפשר לומר דלדעת התוספתא שההפרשה דערי

מקלט ה' מיד, במילא נעשו עי"ז "ערי הלויים" מיד, כיון דכבר נתברר שהם ערי מקלט, וערי מקלט ה"ה של הלויים, במילא שבת הלויים בכלל כבר זכו אז ערים אלו, אלא דאח"כ (אחר הי"ד שנים) הטילו גורלות לברר בפרטיות מי משבת לוי יזכה בעיר זה ומי בעיר אחרת כו' וזהו מ"ש שט ביהושע פכ"א, אבל "ערי הלויים" נעשו מיד בעת ההפשה.

ולפי"ז מבואר היטב הנפק"מ המובא בהשיחה, דכל הי"ד שנים היו ערי מקלט ערי הלויים, והיו יכולות לקלוט מצד שהן ערי הלויים מדעת, אלא דהקליטה מצד ערי מקלט לא חל עדיין עליהם עד אחר הי"ד שנים כנ"ל בהתוספתא דלזה צריך שבע שכבשו ושבע שחלקו דוקא. ובפרט אי נימא כמ"ש בזית רענן בילקוט פ' מסעי דג"ז הספרי סב"ל כהתוספתא דבאמת הפרישן מיד, וכוונת הספרי הוא לענין הכשרתן לקליטה בפועל, (דכן משמע משמעות הפסוק בפ' מסעי: "כי אתם עוברים את הירדן וגו' והקרייתם לכם ערים" שמיד כשיעברו את הירדן יפרישו את הערים) עי"ש, נמצא דנפק"מ הנ"ל מתאים גם לשיטת הספרי.

ובזה מתורץ גם קושיית החסדי דוד בתוספתא שם שהקשה דכיון דבלאה"כ אינן קולטות עד אחר י"ד שנים למה הפרישן מיד, דבמשה מצינו הטעם שידע שלא יכנס לארץ אבל מהו הטעם ביהושע, אבל לפי הנ"ל מובן בפשטות כיון דבינתיים יקלטו עכ"פ מצד שהן ערי הלויים, וכנ"ל דאפ"ל דע"י הפרשה זו חל עליהם מיד שהן ערי לויים, ובמילא קולטות עכ"פ מצד ערי הלויים, וכמ"ש בגליון הקודם (ט).

ועפ"י אפשר לתרץ ג"כ דלכאורה אי נימא דיש תנאי בערי מקלט שצ"ל של לויים דוקא (כמבואר בהשיחה) א"כ למה לי קרא מיוחד שאינן קולטות אחר כיבוש וחילוק כנ"ל, תיפוק לי' בפשטות דכיון דלפני זה לא ה' עדיין נתינה להלויים, כמ"ש בפכ"א דהנתינה ה' רק אחר י"ד, א"כ ודאי שלא יקלטו מקודם, וקרא למה לי? אבל לפי הנ"ל ניחא כי מיד בהפרשתן ה' זה ערי הלויים, ולזה צריך קרא דמ"מ לא חל עליהם הדין דערי מקלט עד אחר י"ד, ועי' בגליון הקודם במ"ש מס' הדרת מלך.

* * *

בלקו"ש פ' תולדות נתבאר פלוגתת הרמב"ם והראב"ד (ה' מלכים פ"ט ה"א) בנוגע למעשר של אברהם אבינו אם זהו בגדר מצות הפרשת מעשרות כמצות מעשר לאחר מ"ה, לדעת הרמב"ם כיון שכתוב ויתן לו מעשר מכל, אי"ז שייך למצות מעשר מה"ת שנוהג רק בגידולי קרקע, משא"כ לדעת הראב"ד גם

זה קשור למצות מעשר מה"ת, ובאופן הב' נתבאר דזהו בגדר מעשר כספים לעשר מכל נכסיו, דזהו תוצאה ממצות מעשר עי"ש.

ואולי אפ"ל ג"כ עפ"י מה שכתבו האחרונים לבאר שיטת הרמב"ם בענין מעשר כספים, דאי"ז חיוב מדיני מעשר, אלא הוא שיעור בדין צדקה, ולכן כתב זה רק בה"ל צדקה וזהו היכא דקיימא עניינם, וראה שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' פ"ה שכתב להרמב"ם דאין כאן חיוב מצד מעשר רק שמקרי עין רצת שאינו מקיים מצות צדקה בהרווחה, ודוקא היכא דקיימא עניינם לפנינו ומבקשים צרכם אזי מחויב ליתן בדרך צדקה או חומש או מעשר, אבל היכא דלא קיימי עניינם אי"צ ליתן רק שלישית השקל, ואי מתורת מעשר קאמר, הלא צריך להפריש כמו מעשר תבואה כו' עי"ש. ועי' ג"כ בתשובת החכם צבי בשו"ת שאילת יעבץ ח"א סי' א' שכ"כ דכל הנזכר בכספים אינו אלא מתורת צדקה ואינו ענין למעשר הנזכר בתבואות הארץ, וכ"כ בברכת יוסף יו"ד סי' רמ"ט אות ג' עי"ש וכן בשו"ת בית דינו של שלמה יו"ד סו"ס א', וכ"כ בס' בית מאיר יו"ד סי' של"א ובשו"ת פני יהושע ח"א או"ח סו"ס ב', ובשו"ת שאילת יעבץ שם סי' ג' שכן ביארו בארוכה. (וראה בס' מעשר כספים פרק ששי בארוכה).

דלפי"ז אפשר לומר דהרמב"ם לשיטתו קאי דכיון דסב"ל דמעשר כספים הוא שיעור במצות צדקה אבל לא שיש חיוב הפרשה כבמצות מעשר, לכן אי אפשר לומר דמ"ש ויתן לו מעשר מכל קשור במצות מעשר דמה"ת, ולכן סב"ל דיצחק תיקן מעשרות בזרעים כו', אבל הראב"ד אפ"ל דסב"ל כהנך דיעות דזהו פרט במצות מעשר וכדרשת הספרי כמובא בהש"ח, לכן סב"ל דאברהם הוא שהתחיל במצות מעשר (וראה בס' מעשר כספים שם שישנה ראשונה דסב"ל באמת דה"ז חיוב מן התורה מצד מצות מעשר).

ועי' גם בשיחת ש"פ ראה תשד"מ (בסיום ספר הפלאה) דמבואר שם דגדר מצות צדקה הוא רק כשיש צורך העני, ולכן במצות צדקה ליכא ההגבלה דלא יבזבז יותר מחומש, כיון דהעני בא ומבקש ממנו צרכיו עי"ש. ולפי"ז יוצא דלדעת הרמב"ם החיוב דמעשר הוא רק בדקיימא עניינם לפנינו, כיון דמעשר הוא שיעור במצות צדקה, אבל אם זהו מדין מעשר של תורה אין נפק"מ אם קיימי עניינם או לא, דלעולם צריך להפריש, ועי' גם בס' ביכורי ארץ פאה פ"א מ"א בזה.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי

- ר"מ בישיבה -

ר מ ב " ח

ב. ברמב"ם הל' טומאת צרעת פרק ב הלכה ד: "וכן אז ה' שחין או מכה או מחילתן או בהק מקיף את שתי השערות (והט מחלקים את הבהרת לשני חלקים: בהרת פנימית שבה שתי שערות והיא מוקפת טבעת של שחין. ובהרת חיצונה בצורת טבעת) - הרי אלו אינן סימן טומאה והרי הבהרת כבהרת שאין בה שער לבן ויסגיר", עכ"ל (חוץ מהחצ"ע).

וברמב"ם לעז שם כתב: "מפני שאין השערות שכבהרת הפנימית מועילה לבהרת החיצונה, והפנימית גז כן אינה מטמאה מפני שאין עור הבשר ראוי לפשיון מקיף אותה (ובהגות החזון איש כתוב שהמדובר כשהבהרת הפנימית פחותה מכגריס, וקשה להבין מה דחקו לפירוש זה)", עכ"ל.

ולכאורה פשוט שצריך לומר שהמדובר כשהבהרת הפנימית היא פחותה מכגריס שהרי ברמב"ם כתוב שה"ה אס בהק מקיף את שתי השערות והרי בהק ראוי לפשיון כמו שכתוב לקמן פ"ד ה"ג: "אין הבהרת פושה לתוך השחין וכו' אבל בהרת שפשתה לתוך הבהק הרי זה פשיון". וק"ל.

והנה האור שמח העיר מפ"ו דנגעים מ"ו הל' ב' בהק פחות מערשה וכו' ובפיה"מ שם: "לפי שהבהרת פושה לבוהק ואל יטעך אמרו (תו"כ ויקרא יג, ח) כספרא צרעת היא פרט לשפשת לבוהק לפי שענין לשון זה שיהא הפשיון במראה הבהק" אבל עיין פיה"מ נגעים פ"א מ"ה: "וכן הפשיון לא יהא מעור הבשר לתוך השחין וכו' או לבוהק" וצ"ע (אגב בכ"מ שם ציון על מ"ש ברמב"ם "או בהרת שפשתה לתוך הבהק הרי זה פשיון" שכן משמע שם פ"א מ"ה וצ"ע היכן משמע שם כו').

*

*

*

ברמב"ם שם פ"ד ה"ה "בהרת כגריס ופשתה כחצי גריס ועוד וכו' הרי זה טהור" וברמב"ם לעז שם כתבו "רבינו דילג על הדין שבמשנה ח "שפשתה כחצי גריס מצומצם מפני שפסק כחכמים שמתהרס כחצי גריס ועוד ומכל שכן בכחצי גריס מצומצם והמשנה באה להשמיענו דעתו של ר' עקיבא שמחלק בין שני המקרים ראה שם מ"ח ומ"ט וראה כסף משנה לקמן ה"ה ד"ה ביאור", להעיר שהרמב"ם לא גריס כלל הדין שבמשנה ח, (עיין נוסח המשנה שפיה"מ קאפח פ"ד שם).

*

*

*

ברמב"ם הל' טומאת צרעת פ"ב ה"ח על "בגד שהסגירו ופשה הנגע בכולו ונעשה ירקרק או אדמדמ". כתב "כבס ופשה ישרף" ובכ"מ שם ציון לתוספתא פ"ה ולכאורה כוונתו לשם הלכה ו' ז', אמנם שם מדובר על הטולה מן המוסגר בטהור (רמב"ם פ"ג הלכה ז) או הטולה מן הטהור במוסגר וצ"ע.

שו"ר שעל מ"ש בתוספתא פ"ו ה"ה "עמד בו שני שבועות או שנכנס ונעשה בסוף שבוע כו'" כתב בחסדי דוד דצ"ל "עמד בו ב' שבועות או שנכנס א' ופשה אחר ה"ז ישרוף כולו" ובהערות הגר"ש ליברמן כתב. ש"כ"י וינה של התוספתא או שכנס ופשה בסוף שבוע וכו' ממש כלשון שלהלן רפ"ו ע"י"ש וברמב"ם פ"ב מה' טומאת צרעת סה"ח: כבס ופשה ישרף וכו' בכל הדפוסים (לרבות שני אינקונבליים) ובשני כ"י על קלף שבסמינר, וכן מעתיק הרלב"ג מצורע קנז ע"ב (בש"ח חמישי מתוספת נגעים): וא"א אחר שכבס פשה ישרף אבל בכ"מ כ"י ישן נושן שבסמינר כנס ופשה ישרף בתוספתא פ"ה, והוא כגירסת כ"י"ו עכ"ל ודו"ק.

יוסף יצחק קעלער
- תלמיד בישיבה -

נ ג ל ה

ג. בפרשתינו פרשת ויצא בפרש"י (כט, יח) ד"ה אעבוד שבע שנים: הם ימים אחדים שאמרה לו אמו וישבת עמו ימים אחדים ותדע שכן הוא שהרי כתיב ויהיו בעיניו כימים אחדים, עכ"ל.

וכן בפרש"י (כט, כא) ד"ה מלאו ימי: שאמרה לי אמי, עכ"ל.

ואולי יכולים לומר שמה שפירש"י (הם ימים אחדים וכו') כאן (ולא בפסוק כ - ויהיו בעיניו כימים אחדים וגו') הוא כדי לתרץ למה אמר יעקב מעצמו ללכן שיעבוד זמן כזה (וע"ד שרבינו בחיי מקשה). וע"ז מתרץ רש"י שהיות שאמו אמרה לו שיהי' בבית לבן שבע שנים ע"כ כיון שבלא"ה צריך להיות בבית לבן שבע שנים אמר ללכן שיעבוד ברחל שבע שנים.

אבל צריך להבין: הרי הכתוב אומר ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אתה. והיינו שבעצם לא היו ימים אחדים, רק בעיניו באהבתו אתה ה' כימים אחדים.

והרי רבקה אמרה ליעקב בסוף פרשת תולדות (כז, מד) וישבת עמו ימים אחדים, ופירש"י שם: מועטת. והיינו שהם

מועטים בעצח. וא"כ איך יכולים לומר שרבה התכוונה לשבע שנים.

ועוד כתיב שם בפרשת תולדות (כז, מה) עד שוב חמת אחיך... ושלחתי ולקחתיך משם וגו'.

וא"כ ה' תלוי זה בעשו, מתי יתקרב דעתו וכו', ואיך יכולים לומר שרבה אמרה ליעקב מספר מסויים של שנים.

ועוד אם אמרה ליעקב מספר מסויים של שנים שיהי' בבית לבן, למה צריכה לשלוח שליח לקחתו מבית לבן, הרי כשיסיים זמן המסויים שאמרה לו יבוא בעצמו.

והנה השפתי חכמים מפרש דברי רש"י זה, וז"ל: כלו' הסבא נותנת משום שאהב את רחל יהיו ימים מועטים כמו זמן ארוך דכתיב תוחלת ממושכה מחלת לב אע"כ צ"ל כימים אחדים שאמרה לו אמו, עכ"ל.

אבל לפירושו, לא רק שאינו מתרץ השאלה הנ"ל, אלא נתעורר עוד קושיא, והוא: לפי דבריו שהסבא נותנת משום שאהב את רחל יהיו ימים מועטים כמו זמן ארוך, האין באמת אמר הכתוב להיפוך שהי' בעיניו כימים אחדים באהבתו אתה.

והנה הרבינו בחיי מקשה קושיא זו, וז"ל: ה' ראו שיהי' כימים מרובים.

ומתרץ: אבל לענין טורח העבודה אמר כן כי היו אצלו ימים אחדים לא מנין שנים ולא מנין חדשים, עכ"ל.

וצ"ל איך יתרץ רש"י קושיא זו. שהרי באמת כן הוא טבע בני אדם שכשמצפים לדבר טוב נראה בעיניהם הזמן יותר ארוך, וגם הכן חמש למקרא מרגיש זה. והרי זה קושיא בפשטות הכתובים.

ודוחק לומר שרש"י יתרץ כתירוץ הרבינו בחיי. שהרי תירוץ רבינו בחיי הוא לכאורה, שמה שבכתוב כתיב ימים אחדים לא קאי זה על הזמן של שבע שנים, אלא על העבודה שעשה בתוך זמן זה. דהיינו מצד אהבתו את רחל לא הרגיש יעקב את כבידות העבודה והי' העבודה בעיניו קל כאילו יכולים לעשותה בימים אחדים.

אבל מפירוש רש"י משמע להיפוך שהשבע שנים שעבד ה' ימים אחדים.

* * *

ברש"י ד"ה נקבה שכרך (ל, כח): כתרגומו פריש אגרוך.

לכאורה צ"ל הרי רש"י בא כאן לפרש רק תיבת נקבה, שהרי תיבת שכר אין צריך פירוש. ואט צריך פירוש ה' לו לרש"י לפרשו בפסוק כט, טו...מה משכרתך וגו', שגח שח אומר התרגום אגרוך.

וכן בפסוק ל, טז...שכר שכרתך וגו', שרש"י מפרש שם: נתתי לרחל שכרה.

וכן עד"ז בפסוק ל, יח...נתן אלקים שכרי וגו'. ובכל מקומות אלו מתרגם אונקלוס לשון אגר.

וא"כ ה' לו לרש"י להעתיק רק תיבת נקבה מהכתוב ולפרש כתרגומו פריש, ותו לא.

הרב וו. ראזענבלוויץ

- ברוקלין נ.י. -

ד. במתני' דריש ב"ק תנן לא הרי השור כהרי המבעה וכו' וע"ז מקשה הפנ"י דלפ"י שמואל (ובפרט דהלכתא כו"ל' כמ"ש הרמב"ם בפ"י המשנה ועי' בר"ח דף ד' ע"א ובשימ"ק על משנתנו ד"ה ועיין לקמן בפסקא וכו' ואין לפקפק מדין הלכה כשמואל בדיני שלעבין הלכה אין לנו בה דין ודברים וכו' עי"ש) דשור לרגלו ומבעה לשינו למ"ל למשנתנו לומר לא הרי השור כהרי המבעה ופי' בגמ' דף ה' עמוד א' לכתוב רחמנא חדא ותיתי אידך מינ' הרי מסקנת הגמ' בדף ג' ע' א' דשן ורגל ילפינן מחד קרא מושילח יתורץ הפנ"י עפ"משיכ התוס' בדף כ' ע"א ד"ה ולא זה וכו' ודף ד' ע"ב בד"ה להלכותיהן וכו' דתנא דמתני' האריך להגדיל תורה ויאדיר יע"ש.

וי"ל דלא דמי על מה שכתב התוס' להגדיל תורה ויאדיר למשיכ הפנ"י כי תוס' כתב דבאמת יש צריכותא אחרת (להלכותיהן) ולמ"ל למתני' לומר לא הרי וכו' וע"ז כתב להגדיל תורה וכו'.

אבל מה שהקשה הפנ"י הוא דאין כאן מלכתחילה על מה לבאר לא הרי וכו' כי שניהם מחד קרא לומדים, ועל כגון דא יש להוכיח דלכאורה מתוס' גופא דלא שייך לומר דהתנא האריך להגדיל תורה וכו' כי התוס' הנ"ל גופא הקשה וז"ל: וקצת קשה דמשמע דעונשין ממון מן הדין וכו' ע"כ. שלכאורה הרי סמוך לקושי' זו כתב התוס' דמשנתנו האריך להגדיל תורה ויאדיר וא"כ מאיפוא מוכח ממשנתנו דעונשין ממון מן הדין די"ל דאיה"נ באין עממה"ד והא דנקט תתנא לא הרי השור וכו' הרי זה להגדיל תורה ויאדיר והיות דהתוס' כתב וקצת קשה וכו' משמע דע"ז לא שייך כ"כ לומר להגדיל תורה וכו' כי אין

אין עממה"ד קושיא מלכתחילה למה כתב רחמנא כל האבות ולא הו"ל להתנא לומר לא הרי וכו' הרי מוכח מזה התוס' גופא דהיכא דאין קושי' מלכתחילה אז אין מקום לומר להגדיל תורה וכו' ולפי"ז הדרא קושי' הפנ"י למה נקט התנא לא הרי השור וכו' הא שור ומבעא לפי' שמואל מחד קרא לומדים ואין כאן שום יתור.

ולפי"ז מובן למה השאיר הגרעק"א קושי' הנ"ל של הפנ"י בצע"ג (ואף שכתב ברי"ד וק"ק וכו') ולכאורה הפנ"י תירץ בפשטות על פי התוס' על אתר וע"כ כמ"ש.

וע"כ צ"ל כמ"ש בחשק שלמה דהיות דכתב רחמנא בלשון כזה שנוכל ללמוד ממנו בין רגל ובין שן הרי דסובר רחמנא דאין לילף א' מחברתא דאם לא כן הו"ל לנקוט לשון שנופל על רגל דוקא ולא לכתוב ושלח ובמילא היינו יודעים דגם אזלה ממילא חייב וזהו תו"ד ע"ש באורך יותר ונראה להביא קצת ראיו' לדבריו מדף ד' ע"כ ד"ה ואימא מבעה זה מים וז"ל: ואע"ג דשילח בעירה בבהמה מיירי מ"מ מיה נמי משמע מיני' מדאפקי' רחמנא בהמה בלשון ושלח וכו' עכ"ל. ודו"ק.

אלא דהפנ"י הוכיח דבריו (דהיות שלומדים שן ורגל מחד קרא אין להקשות למה כתבה רחמנא) מהא דמבואר בדף ה' ע"כ אלא למאי כתבינהו רחמנא להלכותיהן וכו' שן ורגל לפוטרו ברה"ר ושם הקשה הפנ"י דלכאורה צריך הלכה מיוחדת לכל חד וע"כ דשן ורגל אין מלכתחילה קושי' כי שניהן מחד קרא לומדים ע"ש אבל כבר מבואר היטב בחת"ס לתרץ בזה גופא דע"כ כתבה משנתינו לא הרי השור וכו' כי התירוץ של להלכותיהן לא מתרץ. וקצרתי וע"ש באורך.

מנחה מענדל בעלינאו

- תלמיד בישיבה -

ח ט י ד ו ת

ה. בנוגע למה שכתב הרב ד.א. כגליון ט' בענין בתי עבדי אבות שבמאמר לא תירץ הלשון עבד (לשון רבים) רק אבות - וביאר הנ"ל שהי' עבד של שתיהן ממילא עבדי - עבד של אברהם ועבד של יצחק.

והנה הנ"ל לא הוסיף שום ביאור אלא חזר על הקושיא, ואפ"ל ע"ד מה דאיתא במס' ב"ק פרק ד' וה' בתחילתו בענין תם שהי' ברשות של אחד ונגח ב' (או ג' לשיטת התוס') ואח"כ נגח עוד פעם ברשות אחר יש הסוברים שאינו מועד ומבאר בגמ' שהוא שסובריט "שרשות משנה" דהיינו שמכיון

שהבעלים הם אחריהם אז נשתנה תכונת השור וכו' והוא כמו "שור אחר" וכן בנדו"ד עבד אברהם אז הוא שייך למדת החסד. משא"כ אצל יצחק שזה ענין הגבורות וד"ל.

ג. סנאי

- תות"ל 770 -

ש ל ח ו ת

ו. בשיחת ליל שמח"ת ש.ז. נתבאר השייכות בין האושפיזין שלמה המלך וכ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע, עיי"ש באריכות.

ויש להעיר שישנו לכאורה עוד שייכות ביניהם והוא משמו השני "יצחק", דהנה, נתבאר בליל ב' דחגה"ס השייכות של יצחק לשלמה שאצל שניהם מצינו שאופן עבודתו בבידור הניצוצות וכו' ה' שישבו במקומם וכל הניצוצות קדושה מכל העולם כולו נתקבצו אליהם, ביצחק שהי' עולה תמימה, ובשלמה מצינו בנוגע למלכת שבא ועוד.

א' מאנ"ש

- ברוקלין נ.י. -

ש ו נ ו ת

ז. בנוגע גאולת כ"ק אדמו"ר האמצעי ביו"ד כסלו כותב בבית רבי (ח"ב פ"ה) "ביום ההוא (יו"ד כסלו) שלח רבינו ע"י בנותיו פראשעניע (כתב בקשה) להג"ג... אמר להן הג"ג למה זה תבכו, לכו לכיתכם לשלוח... כי חיש מהר יצא אביכם ממאסרו", ובהערה שם כותב שהגאולה היתה בעת אמירת הפסוק בתהליח (כפי שנחלק לימי החודש) "פדה בשלוח נפשי גו"ל".

והנה על קטע הנ"ל בבית רבי כותב כ"ק אדמו"ר שליט"א בהוספה ל"כד קודש" (ע' 22 בשוה"ג): "אבל לפי המסורת בבית הרב - הבשורה מהגאולה באה בשבת ט' כסלו לעת המנחה בעת שאמר כ"ק אדמו"ר האמצעי (בעמידה, שכך הי' דרכו ע"פ רוב) דא"ח ד"ה אתה אחד. ויפסיק באמירתו ויאמר: שא. פנו מקום דער טאטע איז דא". עכ"ל שם.

והיינו דלפי המסורה שבשורת הגאולה היתה ביום השבת ט' כסלו, לא מסתבר לומר דביום שלאחרי זה יו"ד כסלו:
(1) ישלח אדמו"ר האמצעי את בנותיו להשר עם כתב בקשה,
(2) יאמר (ביום שלאח"ז) פסוק פדה בשלוח.

אמנם עפ"ז יל"ע איך זה יתאים עם מ"ש בלקו"ש ח"כ

ע' 134 הערה 41, וז"ל: "ועפ"ז יש לבאר שייכות דיום גאולת אדהאמ"צ (יו"ד כסלו) לפ' ויצא (שחל תמיד בסמיכות לפ' זו) - ע"פ הידוע (בית רבי ח"ב פ"ה בהערה) שגאולתו היתה בעת אמירת הפסוק (תהלים נה, יט - משיעור תהלים החדשי דיו"ד כסלו) "פדה בשלום גו".

והיינו דבלקו"ש נקט כדעת הבית רבי דגאולת אדמו"ר האמצעי כן היתה בעת אמירת פסוק "פדה בשלום גו"?

ואולי י"ל בזה, דאין הכי נמי דאדמו"ר האמצעי אמר פסוק פדה בשלום בעת שיצא בפועל ביו"ד כסלו, והכוונה במ"ש בהערה ב"בד קודש" אולי י"ל דבא להשמיענו דהשייכות דפסוק "פדה בשלום" לגאולת אדמו"ר האמצעי היא באופן שונה משייכותו לגאולת אדמו"ר הזקן, דמש"כ אדה"צ במכתבו הידוע "וכשקריתי בספר תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי יצאתי בשלום" - הכוונה דבאותו יום (י"ט כסלו) היתה ב' עניינים: בשורת הגאולה (בית רבי ח"א פ"ח) והגאולה עצמה, ועפ"ז שייכותו של הפסוק הוא גם לבשורת הגאולה, משא"כ אצל אדמו"ר האמצעי דבשורת הגאולה היתה כיום שלפנ"ז (ט' כסלו) נמצא דהשייכות להפסוק הוא רק להיום שיצא (הגאולה בפועל) ולא (ג) לעצם בשורת הגאולה כבאדה"ז.

*

*

*

ומענין לענין באותו ענין, יש להעיר, דעפ"י הנ"ל דבשורת הגאולה היתה כיום השבת ט' כסלו, וכיום יו"ד כסלו יצא לחרות - יל"ע לכאורה מדוע לא נקבע גם ט' כסלו לחג הגאולה, וע"ד חג הגאולה דאדמו"ר מהור"י"צ דנקבע לימי י"ב-י"ג תמוז משום דבי"ב תמוז הודיעו לו כי חופשה גמורה ניתנה לו, אמנ"ז באשר דיום ההוא הי' יום חגם (בקאסטראמא) קבל את תעודת החופש למחרתו בי"ג תמוז (אגרות קודש אדמו"ר מהור"י"צ ח"ב ע' סו).

ואולי י"ל הטעם שלא נקבע (גם) לט' כסלו משום דבשנה הבאה באותו יום (ט' כסלו) הי' הסתלקותו. וע"ד מ"ש כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"מבוא" ל"בד קודש" (ע' 9 בהערה) ד"לכן לא נקבעה כל חגיגת יו"ד כסלו, כי בשנה שלאחרי' שאז היתה צ"ל החגיגה כפעם הראשונה, נסתלק כ"ק אדמו"ר האמצעי כיום ט' כסלו". (וראה בכהנ"ל גם הערות וביאורים גליון ריא ס"ט).

עוד יש להעיר דבי"ב תמוז אף שתעודת החופש לא ניתנה לו עד למחר מ"מ מצדו הי' מוכן לנסוע בי"ב תמוז. משא"כ בט'

כסלו הנה גט מצדו לא ה' יכול לנסוע כי היתה ביום הש"ק.

אהרן לייב ראסקין

- תות"ל 770 -

ח. כ"ק אדמו"ר מהור"י"ץ מספר (בלקוטי דיבורים ח"ג עמ' 870 ושם - הנוסף כחצאי ריבוע מלקוטי דיבורים ח"ב עמ' רל):
הוד כ"ק רבינו הזקן האט שטארק מייקר און מחבב געווען דעם עלטער פעטער כ"ק הרב"ש, זייענדיג זיבען יאר אלט האט דער רבי אים געלערענט נגינות הטעמים פון תנ"ך, וואס די טעמי הנגינה פון כתובים זיינען אנדערש ווי די טעמי הנגינה פון תורה ונביאים, (דער נוסח פון קריאה פון חמש מגילות - יעדער מגילה איז א באזונדער נוסח), און די טעמי הנגינה פון תורה גופא האט דער אלטער רבי געהאט בקבלה שינוים פון טעמי הנגינה, אין די שירות (אז דער זיידע פלעגט לייגען די פיהר פסוקי אז ישיר ישראל, באר חפרוה, וממתנה, ומבמות הגיא, מיט א ניגון מיוחד אבער אנדערש ווי אז ישיר פון שירת הים), עשרת הדברות דיתרו ואתחנן (אז דער זיידע פלעגט לייגען די עשרת הדברות פון ואתחנן מיט א אנדער ניגון ווי די עשרת הדברות פון יתרו), ויהי בנסוע, (האזינו), אלץ באזונדערע נגינות (אויך געטילט אין די זמנים פון בכל השנה אדער ראש השנה און יום הכיפורים).

ובספר חקרי זמנים חלק ב' (להרב א. הילביץ - ירושלים תשמ"א) מקשה על מסורת הנ"ל כמה קושיות (בעמ' שד ובהערה 102 שם): ישנם חלקים במסורת זאת שהדברים אינם ברורים, (1) שהרי אין קריאה בציבור בזמן הזה בכתובים מחוץ לחמש מגילות ואין אפשר לחלק בין קריאת חמש מגילות לקריאת כתובים, ואין זה מתקבל על הדעת שכוונת המסורת היתה לקריאת ההפטורה בכתובים שהיתה נוהגת בזמנים קדומים בשבת במנחה (ראה בזה אנציקלופדי' תלמודית ערך הפטורה עמ' 3), (2) ויש כאן תמיהה נוספת שהרי לפי מנהג חב"ד אין קוראין בציבור במגילה אלא אסתר ואיכה בלבד ושתי המגילות האלו שינויי הטעמים הם ידועים לכל, ואין צריך להם שום מסורת, ויתכן שכוונת המסורת היא שהשינויים בקריאת המגילות לא היו לשם קריאה בציבור, אבל למעשה הרי אין חיוב ממש לקרוא את המגילות אפילו ביחיד אם אין קריאה בציבור, אלא לשם לימוד ולא לשם קריאה, (3) ועוד שהמסורת הזאת משמיטה לגמרי טעמי אמ"ת (= איוב, משלי, תהלים) ואין ספק שיש הבדל בין טעמי אמ"ת לשאר הכתובים, עד כאן מה שהקשה שם.

וכנראה שהנ"ל הבין שמדובר בנגינת הטעמים לקריאת התורה, והוכחתו לזה שהרי רק לקריאה בציבור יש דין קריאה וביחיד אין דין קריאה רק לימוד, וללימוד אין צריכין

להטעמים. - והנה קושיותיו היו נכונות באט נלמד שנגינת הטעמים זהו דין בקריאת התורה, שקריאת התורה בציבור צריך שיהי' ע"פ נגינות הטעמים. אמנם באמת צ"ל דנגינת הטעמים אינו משום דין קריאת התורה, אלא משום הבנת התורה צריכים לנגינת הטעמים כי על פיהם מבינים את פירוש המקרא, וכפי שדרשו חז"ל בגמ' מגילה (ג, א) ונדרים (לז, ב) עה"פ ויקראו בספר תורת האלקים וגו' ויבינו במקרא, ודרשו בגמ' ויבינו במקרא אלו פיסקי טעמים ופרש"י במגילה: הנגינות קרויין טעמים, והר"ן בנדרים: שעל ידיהן אדם מבין המקרא כפי תנועת הטעמים, הרי שנגינת הטעמים מוסיפים בהבנת המקרא, וכן משמע מפרסא אדה"ז בהל' תלמוד תורה (פ"א ס"א) שצריכים ללמוד עט בן חמש למקרא "הקריאה בנקודות וטעמים", ופשוט שעת בן חמש לא צריכים ללמוד "קריאת התורה בציבור" ובע"כ כנ"ל שהטעמים באים בשביל הבנת המקרא שע"י הטעמים מבינים את פירוש המקראות וראה בספר הערות וציונים על הל' ת"ת שם בארוכה.

(ובכך יש להסביר "מעשה רב" של אדה"ז שלמד עם נכדו הרב"ש הטעמים של תנ"ך וכו', וכנ"ל שזה הלכה מפורשת בהל' תלמוד תורה, ופשוט שלא ה' מלמדו קריאת התורה בציבור כשהי' רק בגיל בן שבע-שמונה).

ולפי"ז סרו קושיותיו של החקרי זמנים כי אפ"ל שמדובר כאן בלימוד המקרא, וכפי שמסופר (בלקוטי דיבורים ח"ב שם) ש"אלע רביים האבן צווישן אנדערע שיעורים קבועים וואס זיי האבן געהאט בכל יום, געהאט אויך א שיעור קבוע פון זאגען תנ"ך כסדרו" (ובהמשך לזה מסופר שאדה"ז לימד טעמי המקרא ומשמע שקאי על הנ"ל), ועוד מספר כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ (ספר השיחות תש"ד עמ' 25) "הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק פלעגט זאגען יעדן טאג נאכ'ן דאווענען שחרית דריי קאפיטלעך תנ"ך על הסדר אויך חמשה חומשי תורה בכלל", ומשום זה לימדו אדמו"ר הזקן טעמי המקרא ולא (רק) לשט קריאה בציבור.

ויש להוכיח זאת שאין המדובר בדין קריאת התורה ממה שמסופר בספר השיחות תש"ד עמ' 136 על כ"ק אדמו"ר מהר"ש: "אז ער האט אמאל געזאגט א האלבען פסוק תהלים מיט די טעמי הנגינה האט ער זיך דערנאך געהאלטען פאר'ן הארצען", ובנוסף אחר קצת (בספר השיחות תש"א עמ' 28): ווען ער האט אפגעזאגט א פרשה כתובים האט ער זיך באדארפט האלטן ביים הארץ", הרי שקרא כתובים ע"י טעמי הנגינה - והרי בזמן הזה אין קריאה לכתובים אפילו להפטורה, ובע"כ צ"ל כנ"ל שטעמי הנגינה ה' בשיעור הפרטי שלו שאמרו עם טעמי הנגינה להבנת המקרא.

וכע"ז מספר ר' יעקב ספיר בספר מסע חימן (פרק יא לפי מהדורת יערי - ירושלים תשי"א): "ניגוני הטעמים משונה מאד גם מספרדים גז מאשכנזים... אשר אך אם יודע איש פירוש המלות במקרא יוכל להתבונן מתוך ניגון המשך הקריאה גט ביאור חיבור המקרא והבנתו ומראה באצבע כי זה הוא כפי יסוד הנחת בעל הטעמים להבין במקרא, ויש להם לקריאת התורה ניגון לבד, לנביאים לבד, וכתובים לבד, וטעמי אמ"ת (שנשכחו מהאשכנזים) לבד... ראיתי כי לזאת יקרא קריאה נכונה, ועל אדני הבנת המקרא הטבעו... ולפיכך כאשר איש מהם צריך להגיד לחברו או לתלמידו מקרא מתנ"ך בעל פה דרך הגדה או הבנה, אומר אותו בניגונו וטעמו", עכ"ל.

ולהעיר משו"ע או"ח הל' קריאת התורה (סי' קמ"ב ס"א) שאם טעה בנגינת הטעם אין מחזירין אותו (אבל גוערין בו) כי אין זה שינוי שמשנתה הענין עי"ז, וראה מאמרי אדה"ז הקצרים עמ' תקיג, וראה גם תשובות וביאורים מכ"ק אדמו"ר שליט"א (סימן פה) שבמקומות שטעמי התנ"ך אינם מתאימים לפירוש הפשוט של הכתובים הוא משום שאין אנו יודעים על בורים חוקי הטעמים וענינם.

ולפי כל הנ"ל צ"ב מה שמסופר בספר השיחות תש"ד עמ' 25: "הוד כ"ק רבינו הזקן האט אויסגעלערנט... אלע תנועות און ניגוני טעמי הקריאה אין תורה, הפטרה, מגילה", ולא הוזכר טעמי הנגינה של כתובים, ומוכח מזה שמה שנאמר בשאר המקומות "כתובים" הכוונה רק להפטרה, וזה צ"ע כנ"ל בארוכה.

ומה שהקשה בחקרי זמנים שם שלא הוזכר כלל על טעמי אמ"ת, אינו קשה כל כך כי בספר השיחות תש"ד עמ' 136 נאמר: "אמשווערסטען זיינען געווען אויסלערנען די טעמי הנגינה פון תהליח", ואינו מתורץ לגמרי כי גם שם לא הוזכר על טעמי הנגינה של איוב ומשלי.

ב. א. הבר
- אה"ק ת"ו -

לזכות

התמים שלום ישעי' שיחי
לרגל הכנסו לעול המצוות
יום ה', ה' כסלו
השנה תהא שנת מלך המשיח



ולזכות אחיו ואחיותיו שיחיו

נדפס ע"י

הוריו שיחיו